

ZAKLJUČCI
MEĐUNARODNOG ZNANSTVENOG SKUPA
PRAŠUMSKI EKOSUSTAVI DINARSKOGA KRŠA I PRIRODNO GOSPODARENJE
ŠUMAMA U HRVATSKOJ

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 27 – 28. rujna 2007. godine

U palači Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti održan je 27. i 28. rujna 2007. godine međunarodni znanstveni skup *Prašumski ekosustavi dinarskoga krša i prirodno gospodarenje šumama u Hrvatskoj*. Skup je organizirala Sekcija za šumarstvo Znanstvenoga vijeća za poljoprivredu i šumarstvo Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti povodom 50. obljetnice početka sustavnih šumarskih znanstvenih istraživanja u hrvatskim prašumskim ekosustavima. Naime, u rujnu 1957. godine akademik Milan Anić sa svojim je suradnicima postavio trajnu pokusnu plohu i obavio prvu izmjeru u prašumi Čorkova uvala. Ta je pokusna ploha do danas ostala dragocjeni izvor podataka o bukovo-jelovim prašumama dinarskoga krša. Suorganizatori skupa bili su međunarodna asocijacija *Pro Silva Europe*, Akademija šumarskih znanosti i Nacionalni park Plitvička jezera.

Skup je organiziran s ciljevima:

- prezentacije dosega šumarske i srodnih znanosti na istraživanju bukovih i bukovo-jelovih prašumskih ekosustava na dinarskom kršu te uporabe tih rezultata u razvoju prirodnoga gospodarenja šumama
- odgovoriti na pitanja zašto sve šume ne mogu biti prašume i što je prirodno gospodarenje šumama u Hrvatskoj
- ukazati široj znanstvenoj zajednici i stručnoj javnosti na vrijednosti prirodnih šumskih ekosustava Hrvatske na pragu pristupanja Europskoj uniji.

Temeljem prezentiranih znanstvenih radova i rasprave na skupu donose se sljedeći zaključci:

1. Prema raznovrsnosti, brojnosti i površini prašuma Hrvatska spada među bogatije europske zemlje.

Prašuma je prirodna šuma na koju čovjek nikada nije neposredno utjecao. Njezina struktura, tekstura i pomlađivanje rezultat su isključivo prirodnih procesa. Sekundarna prašuma je nekadašnja gospodarska šuma koja je izuzeta iz gospodarenja i prepuštena samoregulaciji, pa je s vremenom po najznačajnijim strukturnim obilježjima postala slična pravoj prašumi. U Republici Hrvatskoj najveći broj prašuma ostao je sačuvan u njezinu dinarskom dijelu. To su bukovo-jelove prašume Čorkova uvala, Klepina duliba-Štirovača, Devčića tavani, Nadžak bilo, Javorov kal, Velika Plješivica-Drenovača i Velika Plješivica-Javornik-Tisov vrh te bukove prašume Ramino korito i Medvjeđak. U panonskom dijelu ostale su sačuvane sekundarna bukovo-kitnjakova prašuma Muški bunar i sekundarna prašuma hrasta lužnjaka Prašnik. Njihova je ukupna površina 859,95 ha.

2. Prašume moraju imati status zaštite koji može biti u kategoriji strogog rezervata ili posebnog rezervata šumske vegetacije.

Potrebno je obaviti reambulaciju granica i inventuru poznatih prašuma kako bi se potvrdila njihova površina, ispitala mogućnost proširenja i ustanovila sastojinska struktura. Otvorena je mogućnost izlučivanja novih prašuma za koje vjerujemo kako postoje u nekim šumskim predjelima Republike Hrvatske. Gdje to nije moguće, odabiranjem prikladnih šumskih sastojina i njihovim prepuštanjem samoregulacijskim procesima treba potaknuti

proces stvaranja sekundarnih prašuma. Idealno bi bilo za svaku značajniju vrstu šumskoga ekosustava imati prašumu.

3. Prašume trebaju služiti prvenstveno u znanstvene svrhe, a šumarska znanost treba i dalje istraživati njihovu strukturu, teksturu i dinamiku.

Naime, prašuma je «škola prirode» koja pruža mogućnosti spoznaje životnoga puta šumskoga ekosustava od nastanka do raspadanja i samoobnove. Prirodno gospodarenje šumama (*nature based forest management*) primjenjuje u praksi te spoznaje. Šume gospodarene po prirodnim načelima zadržavaju optimalnu prirodnu strukturu koja im osigurava prirodnost, raznolikost, stabilnost, maksimalnu proizvodnju, optimalno prirodno pomlađivanje i potrajnost.

4. Prašuma nije model po kojemu treba zaštititi druge šume.

To se podjednako odnosi na gospodarske šume, zaštitne šume i šume posebne namjene, primjerice one koje se prostiru u zaštićenim objektima prirode kao što su nacionalni parkovi i parkovi prirode. Glavni razlozi tomu su sljedeći:

- a) U životnom ciklusu prašume koji može potrajati pet stotina godina tijekom gotovo dvije trećine toga vremena se odvijaju procesi umiranja, truljenja i raspadanja. To su razdoblja koja imaju negativne učinke s općekorisnog (ekološkog, socijalnog, socijalno-ekofiziološkog) i gospodarskog gledišta. Samo je jedno, relativno kratko, razdoblje u kojemu bi prašuma potencijalno mogla podjednako zadovoljiti potrebe okoliša, društva i gospodarstva. To je razdoblje preborne i dijela optimalne faze.
- b) U nekim razvojnim fazama prašume dio općekorisnih funkcija šuma je smanjen ili ih uopće nema. Tako se u razvojnoj fazi raspadanja smanjuju sve ekološke funkcije šuma, primjerice protuerozijska, klimatska i protuimisijska, te nešto manje hidrološka i vodozaštitna uloga. U razvojnim fazama pomlađivanja, starenja i raspadanja smanjen je fotosintetski učinak, a time i fiziološke funkcije oslobađanja kisika i vezanja ugljika. U razvojnim fazama pomlađivanja i raspadanja vezanje ugljika i oslobađanje kisika je slabijeg intenziteta u odnosu na prirodnu gospodarsku šumu. Istodobno, povećavaju se erozija i površinsko otjecanje što izaziva pojavu bujica i poplava.
- c) Problem djelomičnog ili potpunog gubitka općekorisnih funkcija bukovo-jelovih prašuma potrebno je znanstveno istražiti kako bi se osigurala stabilnost šuma u zaštićenim područjima te osigurale maksimalne općekorisne funkcije šuma. To se ponajprije odnosi na vezanje ugljika u različitim razvojnim fazama (pomlađivanja, starenja i raspadanja) u kojima su fotosintetski učinci znatno manji ili ih nema.

5. Prirodno gospodarenje je model za postupanje sa šumama bez obzira uživaju li status zaštite ili ne.

Rezultat prirodnog gospodarenja šumama su prirodne gospodarske šume kojima Hrvatska obiluje i to je njezina posebnost pred ostalim europskim zemljama. Te su šume nastale prirodnim pomlađivanjem, sjemenom koje je na šumsko tlo dospjelo s krošanja zrelih stabala prije njihove sječe. One se njeguju i ponovno pomlađuju u skladu s temeljnim načelima koja vladaju u prašumi.

- a) Gospodarenje regularnim šumama obavlja se na način da se tijekom gospodarskoga životnoga vijeka ova vrsta šuma održava u stanju koje odgovara optimalnoj fazi prašume. Na kraju toga razdoblja obavlja se izmjena generacija. Postupno se, u nekoliko navrata, sijeku zrela stabala dok se pod njima istodobno formira nova, mlada generacija šume. Postupak je sličan procesima raspadanja i istodobne samoobnove u prašumi.
- b) Gospodarenje prebornim šumama je njihovo trajno održanje u stanju koje odgovara prebornoj i početnoj optimalnoj fazi prašume. Stabla se sijeku prije nego uđu u fazu starenja. Ovakav pristup u skladu je sa znanstvenim spoznajama o strukturi bukovo-jelovih prašuma hrvatskih Dinarida.
- c) Pretvorba pionirskih i prijelaznih šuma u trajne (klimaks) šume se obavlja u doba i na način koji određuju njihova prirodna sindinamika i silvidinamika.

6. U Hrvatskoj je suvremeno gospodarenje šumama razvijeno na temelju prirodnih zakonitosti i procesa koji se odvijaju u prašumama.

Ono obuhvaća prirodnu obnovu, selekciju i konkurenciju, te korištenje optimalnih uvjeta staništa. Na taj se način stvara i održava prirodna i stabilna šumska sastojina koja je visoke kakvoće i optimalno obavlja općekorisne funkcije šuma. Kako bi se mogli pratiti prirodni procesi i odnosi u prašumama potrebno je u najvažnijim šumskim ekosustavima u Hrvatskoj osnovati sekundarne prašume, a u svim ostalim šumama (gospodarskim i zaštićenim) provoditi uzgojne postupke koji će biti u funkciji trajnog održavanja stabilnosti šumskih ekosustava koji će optimalno obavljati općekorisne i gospodarske funkcije. Smatramo kako je razumno iskoristiti uzgojeno drvo visoke kakvoće uz istovremeno očuvanje prirode i okoliša. U šumama s kojima se gospodari po prirodnim načelima osigurava se opća zaštita prirode i druge općekorisne funkcije šuma. Prašumsku biološku raznolikost u prirodno gospodarenoj šumi treba osigurati stojećim i ležećim mrtvim drvom.

7. Zaštita prirode sve se više usmjerava na prirodne šume. To je dobro u onim zemljama u kojima takvih šuma nema dovoljno ili su ugrožene gospodarenjem koje se ne temelji na prirodnom pristupu.

Međutim, Republika Hrvatska danas raspolaže s gotovo 98% šuma prirodnog karaktera. Zahvaljujući pravilnom gospodarenju one su gotovo dva i pol stoljeća u službi opće zaštite prirode i pružanja drugih općekorisnih funkcija.

8. Proglašenje šume zaštićenom ne mora nužno značiti i unaprjeđenje njezine zaštite.

U onim slučajevima u kojima se u šumama, bez obzira uživaju li status zaštite ili ne, primjenjuju načela prirodnog gospodarenja osigurana je, sada i u budućnosti, višenamjenska progresivna potrajnost. To znači osiguranje njihove biološke raznolikosti, produktivnosti, sposobnosti obnavljanja, vitalnosti i potencijala te ispunjenje, sada i budućnosti, bitnih gospodarskih, ekoloških i socijalnih funkcija na lokalnoj i globalnoj razini, a da to istodobno ne šteti drugim ekosustavima.